

SCI-CONF.COM.UA

**MODERN RESEARCH
IN WORLD SCIENCE**

**PROCEEDINGS OF VIII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
OCTOBER 29-31, 2022**

**LVIV
2022**

MODERN RESEARCH IN WORLD SCIENCE

Proceedings of VIII International Scientific and Practical Conference

Lviv, Ukraine

29-31 October 2022

Lviv, Ukraine

2022

UDC 001.1

The 8th International scientific and practical conference “Modern research in world science” (October 29-31, 2022) SPC “Sci-conf.com.ua”, Lviv, Ukraine. 2022. 1828 p.

ISBN 978-966-8219-86-3

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Modern research in world science. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/viii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-research-in-world-science-29-31-10-2022-lviv-ukrayina-arhiv/>.

Editor

Komarytsky M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: lviv@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2022 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2022 Authors of the articles

25.	<i>Бабійчук Л. В., Бабійчук В. Г., Коваль С. М., Кандибко І. В.</i>	137
	ОЦІНКА ЗМІНИ ПОКАЗНИКІВ ВАРІАБЕЛЬНОСТІ СЕРЦЕВОГО РИТМУ У ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ТВАРИН РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП НА ФОНІ АРТЕРІАЛЬНОЇ ГІПЕРТЕНЗІЇ	
26.	<i>Баусов Є. О., Федік К. О.</i>	142
	ВИБІР МЕТОДУ ЗНЕБОЛЕННЯ ПРИ МАЛИХ ГІНЕКОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЯХ	
27.	<i>Васюченко А. В., Агалаков В. С.</i>	145
	КОРИСТЬ ПЛАВАННЯ НА ОРГАНІЗМ СТУДЕНТА ВНЗ	
28.	<i>Гусак Я. Ю.</i>	149
	ФАКТОРИ РИЗИКУ ТА ПРОФІЛАКТИКА ІНСУЛЬТУ	
29.	<i>Дзевульська І. В., Маліков О. В.</i>	151
	ПРОФЕСОР О. П. ВАЛЬТЕР І ЙОГО УНІКАЛЬНА ПРАЦЯ «КУРС АНАТОМІЇ ЛЮДСЬКОГО ТІЛА»	
30.	<i>Дзиза А. В., Ліннік К. С., Фоміна В. В.</i>	157
	РОЗЛАДИ ФУНКЦІЇ НЮХОВОГО АНАЛІЗАТОРА ПРИ ІНФІКУВАННІ ВІРУСОМ SARS-COV-2	
31.	<i>Дзиза А. В., Попова А. О., Тінчуріна С. Р., Осинкін Н. О.</i>	161
	РОЛЬ САМОСТІЙНОГО ОЧИЩЕННЯ ЗОВНІШНЬОГО СЛУХОВОГО ПРОХОДУ У РОЗВИТКУ ЙОГО ПАТОЛОГІЙ	
31.	<i>Клименко Я. М.</i>	164
	ПРОБЛЕМАТИКА СИНДРОМУ ПОЛКІСТОЗНИХ ЯЄЧНИКІВ (СПКЯ) В ГІНЕКОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ, ЕТІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ	
33.	<i>Ковалевський В. В., Кропивницька А. П., Литвинюк Н. І.</i>	167
	ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ВУГЛЕВОДНОГО ОБМІНУ КАРДІОМІОЦИТІВ ТА ЕРИТРОЦИТІВ ОРГАНІЗМУ ЩУРІВ ЗА УМОВ ВПЛИВУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ НАПОЇВ	
34.	<i>Меженіна Т. В., Гуцо А. Є., Кучеренко Б. Ю.</i>	171
	ЗНАЧЕННЯ ЧЕРЕЗШКІРНОЇ РЕВАСКУЛЯРИЗАЦІЇ ПРИ КАРДІОГЕННОМУ ШОЦІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	
35.	<i>Нагірний Я. П., Твердохліб Н. О., Стефанів І. В.</i>	174
	ОЦІНКА СТУПЕНЯ МІНЕРАЛІЗАЦІЇ НОВОСТВОРЕНОЇ КІСТКОВОЇ ТКАНИНИ ЗА ОРТОПАНТОМОГРАМОЮ	
36.	<i>П'ятикоп В. О., Масалітін І. М., Мкртчян А. А., Рашевська О. Ю.</i>	177
	ОГЛЯД КЛІНІЧНОГО ВИПАДКУ ЗЛОЯКІСНОГО НОВОУТВОРЕННЯ ПРАВОЇ ТІМ'ЯНОЇ ЧАСТКИ ГОЛОВНОГО МОЗКУ (ОЛІГОАСТРОЦИТОМА)	
37.	<i>Постовой В. В., Підгорна І. М.</i>	180
	ОСОБЛИВОСТІ ПАТОФІЗІОЛОГІЇ КРОВОВТРАТИ ТА ГЕМОРАГІЧНОГО ШОКУ В ПАЦІЄНТІВ АНЕСТЕЗІОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ	

**ПРОФЕСОР О. П. ВАЛЬТЕР І ЙОГО УНІКАЛЬНА ПРАЦЯ
«КУРС АНАТОМІЇ ЛЮДСЬКОГО ТІЛА»**

Дзевульська І. В.

доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри описової та клінічної анатомії

Маліков О. В.

кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри описової та клінічної анатомії

Національний медичний університет

імені О. О. Богомольця

м. Київ, Україна

Професор Київського університету ім. Св. Володимира Олександр Петрович Вальтер назавжди закарбував своє ім'я в історії вітчизняної анатомії завдяки написанню оригінальної праці під назвою «Курс анатомії людського тіла». Видання цієї праці було зроблено у 1850 році і сьогодні є не менш цікавим. Воно дає можливість зробити висновок про стан вітчизняної анатомії на той час.

Курс анатомії Вальтера різко відрізняється від інших керівництв тим, що у ньому вперше було наведено мікроскопічні та фізіологічні дані, висловлено важливі положення, що актуальні й сьогодні. Наприклад, на особливу увагу заслуговує вислів про те, що «недостатньо здобувати анатомічні дані з практичної роботи із анатомічним матеріалом, необхідно досліджувати і живих людей».

Чимало уваги приділено взаємовідношенню між анатомією та фізіологією. Вказано, що «анатомія є сухим предметом, якщо в анатомічних роботах ми не використовуємо фізіологічну думку». Доволі значущим є вислів: «Незабаром прийде час, коли медичні твори дозволять друкувати лише у тому разі, коли в них будуть мати місце анатомія й фізіологія». Визнаючи справедливість слів, що «для тих, хто вивчає медицину, потрібні анатомічний театр та клініки», автор додавав «а також фізіологічний інститут».

Акцентується на проблемі цілісності організму. Вказано, що тіло людини «складає єдине ціле, в якому кожна з частин існує лише завдяки силі з'єднання

свого з цілісним, тобто цілісне є причиною існування частини». Відмінна риса живих тіл полягає у взаємному проникненні їх частин, тісному зв'язку навіть найдрібніших частинок та у взаємозалежності. Відмічено, що «описання та розуміння таких тіл є справа вкрай важка саме через те, що кожна з частин сполучається з іншими». Живі тіла розділяються на органи та системи, які тісно пов'язані між собою. Отже, завжди була потреба «окрім описання окремих частин, зображувати та описувати взаємозв'язок органів та систем».

Значне місце відведено у курсі викладання погляду на способи вивчення анатомії. Необхідною умовою набуття анатомічних відомостей, які потрібні лікарю, є робота з анатомічним матеріалом. Лекції з анатомії спрямовують в потрібному напрямку, пояснюють важкі місця, нові відкриття, але «справжні анатомічні знання отримують на практичних заняттях». При вивченні будови органів слід звертати увагу на їх функції. Автор здійснював це, виконуючи під час лекцій досліди, що пояснювали анатомію та фізіологію органів.

Значна частина курсу присвячена викладенню загальної анатомії, де наводиться низка цікавих вказівок. Відмічено, що існування нервів у стінках артерій поза сумнівом, що вони «прямують до середньої і, навіть, до внутрішньої оболонки артерій, зрозуміло, за винятком епітелію». Вхідження нервів до артерій, а також їх вплив, через фізіологічні міркування змушує думати, що судинна система, як і інші, підпорядкована нервовим центрам. Вени мають нерви, на кшталт артерій, а щодо нервів лімфатичних судин на разі не відомо. При описанні нервової тканини вказано, що «розподіл її на тваринну та рослинну є вірним лише до відомого ступеня», так як вони інтимно сполучені одна з одною. У кожній з них розрізняють центральні органи, нерви та периферичні апарати. При описанні периферичних нервових закінчень згадується про петлеподібні анастомози нервових ниток у м'язах, шкірі та ін., про поділ нервових волокон всередині органів, вільні кінці їх у м'язах та про закінчення у пластинчастих тільцях (тільцях Пачіні).

При викладенні остеології та артрології описання кісток кожної з частин тіла супроводжується викладенням їх сполучень. Чимало місця в курсі відведено

описанню м'язів, яке повинно бути таким, щоб була можливість зрозуміти відправлення та механічну функцію їх будови. Підкреслюється важливість вивчення фасцій, що доведено М. І. Пироговим у його праці «Повний курс прикладної анатомії». Описання м'язів частин тіла закінчується наведенням глав про їх топографію, фасції та рухи.

У розділі «Вчення про внутрішні органи» вказується, що сюди не слід відносити органи чуття, мозок та серце, як це робили раніше. Описання внутрішніх органів відрізняється їх завершеністю.

Вчення про судинну систему представлене описанням артерій, вен та лімфатичних судин. Їх змістовний план вивчення відповідає сучасним посібникам. Подекуди артерії описуються надто детально, на відміну від сучасних джерел. Чимало уваги приділяється артеріальним анастомозам. Описуються усі їх важливі сполучення. Багато місця відведено викладенню особливостей кровопостачання мозку. Вказується, що артерії, розгалужуючись у мозку, утворюють в м'якій оболоні судини, які прямують у речовину мозку. Остання, аби не роз'єднувати частини нервової маси, потребує певного зближення елементів, не має судин великого калібру.

Акцент робиться на описанні особливостей кровопостачання серця. Стисло, а місцями доволі докладно описано вени та лімфатичні судини.

Вчення про нерви викладено на 150 сторінках. Вказано, що вивчати анатомію нервової системи бажано разом із її фізіологією.

Анатомія центральних органів нервової системи нагадує географію, тобто зводиться до описання поверхні через те, що про склад нервової маси головного та спинного мозку «ми надзвичайно мало знаємо». Практичне значення анатомії мозку поки полягає у «визначенні положення того або іншого патологічного процесу».

Вказується те, що кращим способом описання будови головного мозку є метод розсічення та описання його частин у тій послідовності, у якій вони зустрічаються під лезом. Зазначено, що детальний опис звивин мозку може бути корисним лише для майбутньої фізіології. Наразі ж вона, не маючи особливого

значення, лише полегшує вивчення поверхні мозку.

Спеціальна глава присвячена фізіологічним зауваженням про мозок. Тут вказано, що фізіологія мозку розроблена доволі слабко, адже достеменно не відомо, «яким чином розташовані у ньому волокна нервової речовини, як і де саме вони з'єднані з гангліозними кульками сірої речовини». Отримати ці дані «при нашому стані анатомічної зброї неможливо через їх дрібні розміри та щільне сполучення між собою». Анатомі вимушені обмежитися «поверхневим знанням розташування головних груп та пучків волокнистої маси». Попри це, курс містить главу «Про розташування волокон в черепному та спинному мозку». Тут описується будова волокон у спинному мозку, довгастому, мозочку, у мосту, «у великих стеблах мозку», на поверхні та у масі великих півкуль.

Окрема глава присвячена порівняльно-анатомічним та ембріологічним зауваженням про мозок. Тут вказується, що півкулі великого мозку людини за своєю масою, чисельністю та формою звивин перевищують півкулі мозку усіх тварин.

У главі «Результати дослідів та патологічних фактів мозку» вказується, що «верхня частина всього мозку не має прямого відношення до рухових або чутливих сил». Вони, вочевидь, притаманні основі мозку та частинам, що розташовані вище. Мозочок пов'язаний із напрямком та гармонійним сполученням рухів у тварин. У довгастому мозку зосереджені усі відчуття, що необхідні для дихальних рухів.

У розділі «Вчення про органи чуття» підкреслено, що вони знаходяться у тісному зв'язку з центральною нервовою системою. Органи чуття складаються з двох частин: нервів, що проводять притаманні їм відчуття, завжди однакові, а також зі складних апаратів, що проводять до нервів лише однорідний вплив з навколишнього середовища». Описання органів чуття представлено досить детально, з рекомендаціями щодо їх практичного вивчення, та акцентуючи на іннервації цих органів, насамперед оболонок очного яблука.

Появу «Курсу анатомії людського тіла» було сприйнято медичною спільнотою із захопленням. Він став основним підручником з анатомії, написаний

був зрозуміло, виразливо і відповідав сучасному стану науки. Стислість опису чудово доповнювалася гістологічними та фізіологічними подробицями. Відмічалися й недоліки. Основний з них – надмірна ізольованість одного розділу анатомії від іншого, що передусім було помітно у спланхнології. У 1852 році, відколи з'явився четвертий випуск курсу, журнал «Бібліотека читання» дорікав автору за надмірну стислість, наслідування М. І. Пирогову, відсутність малюнків та значну кількість помилок.

У 1852 році «Курс анатомії людського тіла» був представлений О. П. Вальтером на здобуття премії П. Загорського. Академія тоді відмітила, що курс є стислим, проте достатньо викладеним, в ньому «не було упущено нічого, що міститься у новітніх курсах анатомії». Фактичні дані, запозичені з інших джерел були перевірені автором на власному досвіді та дослідженнях. При описанні суглобів перевірялись виміри братів Вебер, а опис тонких нервів був виконаний на власних препаратах. При викладенні спланхнології та неврології згадувалися майже «усі подробиці, відомі з нових робіт щодо анатомії нутрощів, про положення нервових вузлів та хід нервових гілок». Показувалися точки дотику «анатомії з іншими галузями медицини: фізіологією, патологією, хірургією». При описанні нервів згадувалися результати новітніх дослідів та спостережень щодо їх функцій, при викладенні ангіології було вказано місця перев'язки артерій, а при описанні внутрішніх органів – їх поширені патологічні зміни. Описання мікроскопічної будови було засновано на останніх спостереженнях гістологів та на результатах власних спостережень. Академія визнала, що «курс анатомії попри те, що має достатньо помилок, все ж являє собою працю кропітку і важливу, враховуючи нестачу вітчизняних анатомічних підручників, і навіть не відстає від сучасного стану науки». Виходячи з цього, академією було вирішено нагородити професора Вальтера премією.

У 1855 році з'являється друге, виправлене та «примножене» видання курсу О. П. Вальтера. В передмові до нього, у відповідь на критичні зауваження до першого видання, автор вказав низку цікавих поглядів на положення тогочасної анатомії та прийнятого ним способу укладання курсу. Зазначалось, що анатомія

переживає період перевороту. Він заявляв: «Я вивчаю анатомію живого, а не мертвого тіла, я бажав би бути фізіологом нової фізіологічної школи». Вказувалось, що «необхідно знайомити студентів з анатомією людського тіла, звертаючи увагу на те, що їм знадобиться у подальшій практичній діяльності». Ця позиція й спонукала О. П. Вальтера до того, що він при складанні свого підручника «наслідував нашому видатному анатому М. І. Пирогову, в якому завжди бачив першого в усі часи топографоанатома та вченого, який краще за інших осягнув дух медицини. Цьому ж духу я бажав би служити також».

Поява «Курсу анатомії людського тіла» професора Вальтера, який достатньо відрізнявся від усіх попередніх анатомічних підручників, була на той час значним кроком вперед на шляху розвитку вітчизняної медичної літератури.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дзевульська І. В., Маліков О. В. Батько київської школи анатомів Олександр Петрович Вальтер. Південноукраїнський медичний науковий журнал. 2019.
2. Дзевульська І. В., Маліков О. В. Історичні віхи кафедри описової та клінічної анатомії Національного медичного університету імені О. О. Богомольця. *Science and Practice: implementation to modern society*. № 59. Manchester. 2021. P. 539–550.
3. Грандо О. А. Визначні імена в історії української медицини. 1997. С. 130.
4. М. С. Спиров. Київська анатомічна школа. 1965. С. 12–17.